

ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТРАДИЦІЙ НА ВОЛИНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТІ

Сьогодні українське суспільство знаходиться на такому етапі розвитку, коли з кожним роком втрачаються та йдуть у забуття родинні традиції та звичаї. На жаль, деякі з них ми вже ніколи не зможемо відновити, хоча ще кілька років тому це було в наших руках. Основним завданням сучасного покоління є збереження тих здобутків українського народу, які ми маємо зараз. Кожного дня ми отримуємо великий обсяг нової інформації, інколи непотрібної, яка заповнює нашу пам'ять. Натомість, ми губимо дані про нашу культуру, фольклор, заняття, побут наших предків.

Адже якщо придивитись, то цією стороною нашої історії, здебільшого займаються лише історики та етнографи-дослідники.

Повертаючись до нашого повсякденного життя, варто сказати, що там явним є домінування матеріальних цінностей над духовними. У зв'язку з економічними проблемами, які стоять на першому місці в сучасних українців, а в нашому прикладі і у волинян, то на другий план відходять духовні потреби і збереження традицій. З кожним роком спостерігається невтішна тенденція, коли під час святкувань і проведення різних урочистостей, таких як весілля, хрестини, похорони - обряди притаманні їм здебільшого набувають загальних рис. Якщо раніше це було помітно лише в міській місцевості, то тепер ці згубні процеси перекинулись і на сільську. Перш за все це пов'язано з тим, що молодь інколи не цікавиться тим, як жили їх предки, тепер їй цікаво провести весільний обряд до прикладу за „американською” традицією (яка є абсолютно протилежною українській), без короваю, вишитих рушників, які є невід'ємним атрибутом нашого весілля. Чому це все відбувається? Все рідше молоді дівчата вишивають собі на весілля рушники, віддаючи перевагу купленим, чи

фабричним, які втрачають свою магічну функцію, яку повинні були виконувати під час дійства. На мою думку коріння цієї проблеми потрібно шукати в її витоках, тобто в сім'ї та школі, де дитина отримує перші основні знання про свій народ. Адже якщо вчителі та батьки змалечку привчать дитину до традицій, то вона буде гідно їх шанувати і пронесе через усе своє життя.

Аналізуючи усі вище згадані негативні тенденції, пов'язані із втратою інформації українського народу про свої традиції, до голови приходять лише одне рішення їх потрібно зупинити. Але як? Перш за все варто почати з себе, зі своїх сімей, звернути увагу, чи спілкується молодь вашої сім'ї із старійшинами роду, цікавиться тим, що було раніше, шанує пам'ять про своїх померлих предків, знає своє походження? Перед тим, як розпочати цю перевірку, нехай кожен запитає себе, до якого коліна він знає свій рід? Якщо відповідь негативна, то тоді треба цю ситуацію виправляти, замість політичної полеміки, яка панує, коли більшість наших родин збираються разом слід започаткувати розповіді на кшталт історії роду, його представників. Результат такого спілкування між представниками одного роду, які є різними за віком не примусить себе чекати. Адже подібні бесіди є нічим іншим як шлях передачі цінної інформації родинної пам'яті, про яку ми стільки говоримо і нічого не робимо за для її збереження.

XXI століття характеризується досить швидким прогресом, прояви якого оточують нас повсякчас. Якщо подивитися на наших дітей, то ми побачимо, що більшість з них більше цікавляться телевізійними програмами, Інтернетом та комп'ютерними іграми. Ми, батьки, наймаємо по кілька репетиторів з іноземних мов, в той час, як діти не досконало знають українську мову. Прояви цієї проблеми є очевидними під час святкування Різдвяних свят, коли до наших хат заходять малі колядники, не важко помітити, що в основному їх репертуар обмежується однією колядкою, вони не звертають увагу на якість, а здебільшого на швидкість її виконання. Але якщо повернутися до витоків і запитати колядника, чи він розуміє колядку, про що там йдеться, не всі дадуть вичерпну відповідь. Трошки кращі тенденції побутують в селах, де бабусі і

дідусі звертають увагу, на те, щоб малі онуки знали призначення колядки і щедрівки, і виконували її на належному рівні.

Одним із порятунків у цій не однозначній ситуації є фольклорні колективи, які пропагують українські традиції. Приємно, що сьогодні під час святкувань різних урочистостей, запрошують такі колективи, які через ретроспективу дозволяють українцям бути на крок ближчими до своєї самобутності. Кожен, хто перебував під час їх виступу отримує неповторні враження, людина ніби повертається до своєї колиски, до свого роду, забуває про негатив, який її оточує. Такі виступи народних колективів, ніби виконують якийсь магічний ритуал очищення від того бруду, який ми щоденно вбираємо в себе мов губка. Коли звучать перші акорди українських пісень, у слухачів складається враження, що десь вони вже ці мотиви чули, може у колишньому житті. В уяві постають сцени з дитинства, найкращі спогади повертають нас у минуле. В цьому і полягає цінність наших традицій та обрядів – вони рятують і лікують нашу душу, яка так стомилась.

Якщо говорити про Волинську область, то таких колективів у нас не дуже багато, серед найпопулярніших варто назвати ансамбль „Родину” та її художнього керівника викладача Луцького державного училища культури і мистецтва Ірину Хмілевську, які приділяють велику увагу збереженню національної ідентичності українців [3, 53; 4, 127]. Своїми виступами вони показують традиційну культуру, звичаї, вбрання, заняття місцевого населення Полісся.

Доволі часто мені, як музейному працівнику, доводиться спостерігати байдужість до своїх традицій, з боку учнів наших луцьких шкіл, які вперше відвідують музей. Багатьом із них доводиться пояснювати елементарні речі, які вони повинні знати з уроків історії. Причиною байдужості до історії свого краю з їх боку є той факт, що для того, аби полюбити свою батьківщину, потрібно знати її історію. А діти її просто не знають.

Використання краєзнавчого матеріалу на уроках історії та інших предметів є одним із засобів активізації пізнавальної діяльності учнів, це сприяє

пробудженню їх цікавості до свого минулого, родинних традицій. Тому вчителям історії варто більше уваги приділяти саме заохоченню вивчення історії України, Волині, практикувати різні уроки-експерименти, на яких можна було б на собі відчувати побут наших предків. Кожен вчитель повинен перш за все прагнути до того, щоб в результаті включення краєзнавчого матеріалу у навчальний і виховний процеси в учнів сформувалась національна свідомість. Ілюстративний матеріал повинен поглиблювати розуміння найбільш яскравих сторінок історії та культури народу рідного краю [5, 120]. Якщо говорити про уроки музики, то основну частину музичного матеріалу повинні становити народні пісні притаманні відповідному регіону, а не естрадні, які лише погіршують ситуацію [1, 193].

Повертаючись до проблеми сприймання нашими учнями музейного матеріалу, варто сказати, що коли екскурсія закінчується, вони вже по-іншому дивляться на тепер вже знайомі їм речі. Деякі із молодих відвідувачів пригадують, що раніше бачили подібні „експонати” в бабусиній хаті, таким чином музей встановлює той втрачений зв’язок в родині [8, 12]. Така реакція учня на експозиційний матеріал, як на щось рідне та близьке дає позитивні наслідки. Тепер, коли учень приїде до бабусі на канікули він буде у неї цікавитись про те, чи не має старовинних речей в домі? Хто і як вишивав сорочки та рушники, подібні до тих, які він бачив в музеї міста? Якщо молодому краєзнавцю пощастить, то він знайде у бабусі майбутній музейний експонат, хай то буде глечик, рушник, праска, не важливо. Після того він принесе цю річ в школу, чи до фондів музею в якому він побував раніше. Маємо надію, що після подібних „просвітницьких” екскурсій молоде покоління українців буде шанобливо ставитись до спадщини, яка залишилась йому від попередніх славних поколінь [7, 23].

Інколи буває дуже прикро, коли молоді відвідувачі музею (а я це можу бачити на прикладі музею археології та кабінету етнографії Волинського державного університету імені Лесі Українки), здебільшого школярі з перших хвилин екскурсії цікавляться ціною на ринку певного експонату. Такі питання

шокують, звідки цей прагматизм в десять років? Адже молодий українець повинен би був задавати питання про те, звідки ця річ, з якого матеріалу вона зроблена. З якого це часу наші діти думають про наживу. Така тенденція серед дітей – відбиток того, що діється у нашому суспільстві, тих ідеалів, які в ньому панують, а вони ж бо далекі від високих духовних цінностей, які саме ми повинні виховувати в наших дітях. В такі моменти починаєш хвилюватися за те, кому ж в руки попадуть наші святині, чи гідно вони будуть збережені прийдешніми поколіннями. Якщо ні, то в цьому є наша проблема, бо це ми їх так виховали.

Після відвідування будь якого міського музею, досить позитивним ефектом був би той факт, коли б з ініціативи учнів у школі був створений шкільний музей. Під час його формування вони могли б самотужки залучатися до збереження предметів, які відносяться до культурної спадщини, розвивали в собі шанобливе ставлення до пам'яток культури та історії. Музейне будівництво – справа за своєю природою творча [6, 186]. Пізніше на основі такого музею діти могли б під керівництвом учителя проводити різні святкування, під час підготовки до яких вони б знайомились з традиціями і обрядами українців [2, 55]. До прикладу це можуть бути свята Андрія Первозданного, Івана Купала, Великодня, Різдва Христового та інші, вибір свята залежить від бажання організаторів. На такі свята можна запрошувати учнів менших класів і цим самим змалку залучати їх до збереження традицій. До того ж під час підготовки таких святкувань варто було б консультиватися із рідними учнів. Цей процес варто, щоб був контрольований з боку вчителя-організатора, який повинен дітям давати завдання опитати своїх рідних, про те, які вони знають обряди та звичаї характерні для обраного свята. Цей момент був би не лише стимулюючим для учнів, але й для батьків та старших родичів, які в своїх сірих буднях забули вже про свої духовні потреби та традиції, які раніше були в їх сім'ї.

Особливо, на різні релігійні свята, коли ми маємо достатньо часу для того, щоб відпочити відчувається спрага за усім українським, яке так рідко

можна побачити по телевізору, адже якщо пощастить побачити фільм з української класики чи театральну постановку, то можна відчувати себе щасливим. Бо й справді після перегляду, відчуваєш себе щасливим.

Ми вже звикли до того, що основну інформацію отримуємо через засоби масової інформації. Тому нашим можновладцям, які відповідають за якість цієї інформації варто було б звернути увагу на те, щоб вона була якісна. Адже, коли вмикаєш телевізор, то по ознаці, що це є український канал, можна зрозуміти лише з української мови і то це буває не завжди. Переглядаючи наші українські телевізійні програми, слухаючи сучасну українську музику, читаючи українські книги, розумієш, що вміст в них відсотку „нашого українського” досить невеликий, можна сказати навіть мізерний. З чим це пов'язано? Може нам не до вподоби українське? Здається ні. Тоді чого ми маємо такий невтішний результат? Перш за все відповідь треба шукати в собі. Так прийнято вважати, що українська молодь вважає, що усе закордонне кращим. Нам нібито приємніше асоціювати себе з європейцями, забуваючи про те, хто ми є справді. Але слід не забувати, що поки ми будемо так гадати, ми втратимо ті залишки своєї ідентичності, які маємо сьогодні.

Отже, варто терміново передивитись свої ідеали, погляди, те як ми живемо, як ми думаємо, як ми навчаємо своїх дітей. Звернути увагу на те, які вони нам задають питання, чи цікавляться родиною, якщо ні, то виправити це. Сьогодні це ще можна виправити. Але за кілька десятиліть, на питання, хто ми є, ми можемо не знайти відповіді і загубитись в глобалізованому суспільстві.

Список використаної літератури

1. Г.А. Скрипник. Роль громадських музеїв у патріотичному вихованні молоді // Тези доповідей II Республіканської наукової конференції з історичного краєзнавства, 19 – 21 жовтня 1982 р. м. Вінниця. – Київ, 1982.

2. Ганнусенко Н.І., Осадчий Г. В. Класифікація шкільних музеїв // Радянська школа. – 1987. - № 5.
3. І. Хмілевська. Гармонія єдності: людина і природа (на основі експедиційних досліджень) // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії Меновиччини та Полісся: Наук. зб.: Випуск 19: Матеріали ХІХ Волинської обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції, 21-22 вересня 2006 р. – Луцьк, 2006.
4. І. Хмілевська. Фольклор як джерело функціонування традиційної культури (на основі експедиційних досліджень сіл Камінь-Каширського району) // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Камінь-Каширський в історії Волині та України: Наук. зб.: Випуск 20: Матеріали ХХ Волинської обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції, 26 жовтня 2006 р. – Луцьк. – С.127-129.
5. Л.Лесик. Залучення дітей до вивчення спадщини минулого через музейну справу// „Розвиток освіти на Волині: історія та сучасність” Матеріали науково-педагогічної історико-краєзнавчої конференції, 21 грудня 2006 р., - Ковель, 2006.
6. Розвиток учбових музеїв. Ю.А. Омельченко. – Київ: УМК ВО, 1988.
7. Т. Яцечко Проблеми збереження родинної пам'яті, українських звичаїв та традицій на початку ХХІ століття // Минуле і сучасне Волині і Полісся: роде наш красний. Випуск 24. Матеріали Третьої Волинської обласної науков-етнографічної конференції, 14-15 червня 2007 р., Луцьк. – Луцьк, 2007.
8. Т. Яцечко Чому школярі не знають історії рідного краю. // Луцький Замок, 19 січня 2006 р. №3 (521).